

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asiantuntijakuuleminen 20.1.2011 klo 10.00

/ OTL, VT Riitta Silver, Raiskauskriisikeskus Tukinainen, Tukinainen ry

Hallituksen esitys **HE 283/2010 vp** laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta käsittelyyn ja Lakialoite LA 20/2010 vp (laiksi rikoslain muuttamisesta).

Rikoslain 20 luku Seksuaalirikoksista

1 §. Raiskaus

Tunnusmerkistön uudistaminen

Hallituksen esitys HE 283/2010 vp laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta

Hallituksen esityksessä HE 283/2010 vp laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta esitetään kumottavaksi seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva rikoslain (39/1889) 20 luvun 5 pykälän 2 momentti. Samalla sen nykyinen asiasisältö esitetään liitettäväksi rikoslain 20 luvun raiskausta koskevaan 1 pykälän 2 momenttiin.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen kannattaa tätä esitystä. Uudistus on kauan odotettu, ja raiskausten uhrien yhdenvertaisuutta edistävä.

Monet oikeudelliset ongelmat liittyvät toisiinsa, jotka eivät suinkaan lopu valitettavasti tämänkään osauudistuksen myötä. Väkiältä raiskauksen tunnusmerkistön täyttymisen edellytyksenä aiheuttaa edelleen uhrin oikeusturvaan liittyviä oikeudellisia ongelmia, jotka

uskoaksemme johtavat ennen pitkää koko seksuaalirikoksia koskevan rikoslain 20 luvun uudistamiseen. Samassa yhteydessä puututtaneen myös itse puolustuskyvyttömyyden käsitteeseen, jonka pohtiminen ei ole kuulunut tähän hallituksen esitykseen.

Koska Suomessa ei olla vielä valmiita luopumaan väkivaltaan keskittyvästä seksuaalirikosten tunnusmerkistöstä, on toivottavaa, että ainakin nyt tämä osauudistus tulee voimaan mahdollisimman pian. Uhrin suostumuksen puuttuminen tunnusmerkistön täyttymiseksi tulisi silti olla tämänkin pykälän kohdalla se olennaisin seikka. Tämä tarkoittaa sitä, ettei raiskauksen tunnusmerkistö toteutuakseen edellytä uhrin erityistä puolustautumista.

3 §. Pakottaminen sukupuoliyhteyteen eli raiskaus lieventävien asianhaarojen vallitessa

Lakialoite LA 20/2010 vp (laiksi rikoslain muuttamiseksi)

Lakialoitteessa LA 20/2010 vp (laiksi rikoslain muuttamiseksi) ehdotetaan kumottavaksi rikoslain (39/1889) 20 luvun 3 §. Pakottaminen sukupuoliyhteyteen.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen kannattaa tätä ehdotusta ja toivoo, että nykyinen rikoslain 20 luvun 3 § kumotaan mahdollisimman pian. Tukinainen on yhtä mieltä myös siitä, että raiskausrikoksissa pelkästään tekijän ensikertalaisuus ei saisi olla peruste vankeusrangaistuksen tuomitsemiselle ehdollisena.

Perusteluja rikoslain 20 luvun 3 pykälän kumoamiseksi:

1) Laillisuusperiaate

RL 20 luvun 3 pykälän pakottamista sukupuoliyhteyteen koskeva tunnusmerkistö on ollut alun alkaen epäselvä ja epätarkka. Tunnusmerkistön epämääräisyys jättää nykyisellään liian paljon harkintavaltaa lainsoveltajalle, ja johtaa uhrin kannalta kestäättömiin tilanteisiin laillisuusperiaatteen kannalta. RL 20 luvun 3 pykälän kohdalla kaikki raiskauspykäliin liittyvät oikeudelliset ongelmat etenkin uhrin oikeusturvan kannalta tulevat korostetusti esille.

2) Väkivallan vähäisyys tunnusmerkistössä

Poliisi kirjaa melko usein nykyisin ensimmäiseksi tutkintanimikkeeksi raiskauksen uhrin kuulustelussa pakottamisen sukupuoliyhteyteen, jollei uhri ole kertonut kuulustelussa voimakkaasta fyysisestä väkivallasta. Lähtökohtana on ikään kuin raiskaus lieventävien asianhaarojen vallitessa, jollei fyysistä väkivaltaa osoiteta. Tämä johtaa siihen, että rikoslain 20 luvun 3 § ymmärretään viranomaisissa raiskauksen lievimmäksi tekemuodoksi. Rikoslaisissa ei kuitenkaan ole rikosnimikettä 'lievä raiskaus' lievän pahoinpitelyn tapaan. Rikoksen tapahtuminen lieventävien asianhaarojen vallitessa ei tarkoita samaa kuin rikoksen lievin muoto. Viranomaiskäytäntö on kuitenkin nyt ohjautumassa täysin väärään suuntaan, mikä johtaa raiskausten uhrien oikeuksien väheksymiseen.

Uhrin pelko tai lamaantuminen raiskaustilanteessa ja väkivallan merkkien kuten mustelmien tai ruhjeiden puuttuminen voi johtaa siihen, että teko viranomaisissa tulkitaan tapahtuneen lieventävissä asianhaaroissa.

3) Lapsen raiskaus lieventävien asianhaarojen vallitessa

Oikeuskäytännössä raiskauksia on katsottu tapahtuneen myös lieventävien asiainhaarojen vallitessa tehdyksi, kun tekijänä on ollut aikuinen ja uhrina alle suojaikärajan oleva lapsi tai muutoin paljon apua ja tukea elämässään tarvitseva nuori (haavoittuva uhri).

4) Oikeuskäytäntöä ohjaavat oudot esimerkkitapaukset

Ruotsin mallin mukaisesti Suomenkin lainvalmistelussa on aiemmin esitetty sellaisia näkökantoja, joita Raiskauskriisikeskus Tukinainen uhrien tukijärjestönä ei voi ymmärtää eikä hyväksyä kuten esimerkkiä, jonka mukaan lieventävistä asianhaaroista voisi olla kysymys silloin ”jos mies on hyväksikäyttänyt nukkuvaa naista kerran työntämällä sormensa tai viemällä peniksensä naisen vaginaan ja välittömästi lopettanut teon, kun nainen on herännyt tai protestoinut, jos tekoa muutenkin voidaan kokonaisuudessaan pitää lieventävien asianhaarojen vallitessa tehtynä.” Penetraatio vain kerran tai sen lopettaminen heti, kun uhri havahtuu eli tekijä jää kiinni itse teosta, on täysin käsittämätön esimerkki lieventävistä asianhaaroista. Esimerkki ei ole valistuneen oikeuskäsityksen mukainen, ja se loukkaa raiskausten uhreja.

5) Asianomistajarikos

Kun seksuaalirikos kuten rikoslain 20 luvun 3 §:n tarkoittama pakottaminen sukupuoliyhteyteen on säädetty asianomistajarikokseksi, syyttäjä ei voi syyttää asiassa ilman asianomistajan syyttämispyyntöä. Asianomistaja voi myös vetää pois rangaistusvaatimuksensa, jolloin tutkinta on jätettävä siihen. Tekijän uhkailut ovat tehokkaimmillaan juuri asianomistajarikoksissa, ja sovittelutarjoukset uhreille tai heidän vanhemmilleen eivät ole kovin harvinaisia nimenomaan asianomistajarikoksissa. Kun on kysymys asianomistajarikoksesta, asianomistajan yksityisasiaksi jää siis, ilmoittaako hän poliisille asiasta vai ei. Lähisuhteissa tapahtuvat seksuaalirikokset voivat jäädä edellä mainituista syistä ilmoittamatta, tutkimatta ja syyttämättä. Syyttäjällä pääsääntöisesti ei ole näissä tapauksissa oikeutta lähteä syyttämään, ellei asianomistaja itse sitä vaadi.

Hallituksen esitys HE 283/2010 vp laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta

4 §. Pakottaminen seksuaaliseen tekoon

Raiskauskriisikeskus Tukinainen hyväksyy sellaisenaan Hallituksen esityksessä HE 283/2010 vp esitetyn muutoksen RL 20 luvun 4 pykälän osalta, jos rikoslain 10 §:ssä määriteltyä seksuaalisen teon käsitettä Suomessa ei olla vielä valmiita muuttamaan. Seksuaalisen kiihottumisen tai tyydyttymisen –kriteeri seksuaalisen teon tunnusmerkistöstä tulee poistettavaksi toivottavasti myöhemmin esimerkiksi lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten uudistamisen yhteydessä.

12 §. Toimenpiteistä luopuminen

Tukinainen ehdottaa, että tämän lakiuudistuksen yhteydessä koko 12 § kumotaan. Ns. oman vakaan tahdon pykälä on kumottu jo aiemmin pahoinpitelyrikosten osalta.

Helsingissä, tammikuun 20 päivänä 2011

Raiskauskriisikeskus Tukinainen /Tukinainen ry